

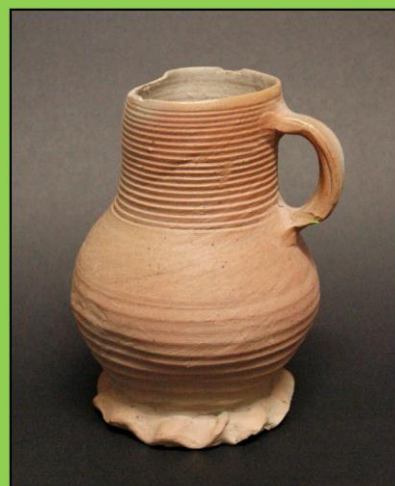
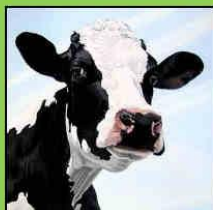
Doornedijkje 50 Steenbergen

Het pand en haar geschiedenis

Stichting Stadsarcheologie

Steenbergen

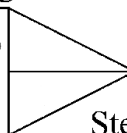

Doornedijkje 50 Steenbergen

Het pand en haar geschiedenis

Onderzoek, samenstelling en publicatie
Chris Duijvestijn
Februari 2015

Stichting Stadsarcheologie

Steenbergen

<http://sites.google.com/site/archstnb>

Met speciale dank aan de inwoners van Steenbergen en anderen die gegevens aanleverden over het gebruik van het pand en de mensen die er werkten.

Opmerking:

Behalve feiten die uit officiële stukken zijn opgetekend, bleven een aantal andere gegevens soms toch onduidelijk. Ook zijn gebeurtenissen die mensen zich herinnerden na zoveel jaren mogelijk wat vertekend. Om deze redenen staat de samensteller open voor aanvullingen, correcties en opmerkingen op deze publicatie.

Tel.: 0167-567177

Email: duijvestijn.c@home.nl

V.2015.03

Inhoud

Opmerking	1
Inhoud	2
Inleiding	3
Het noodslachthuis aan het Doornedijkje, waarom en hoe het daar kwam	
Ook in Kruisland	5
In 1932 ‘eindelijk rond’	
De eerste noodslachter	6
Van horen zeggen	
Nog wat feiten uit de archieven, oorlogsschade	9
Watersnoodramp 1953	
Een koelinstallatie	10
Toegang tot het terrein	
Een nieuwe koelinstallatie	
Maatregelen tegen vervuiling en stank	11
Er komt een einde aan noodslachting in Steenbergen	
Er komt een andere gebruiker van het pand	12
Een kunstenaar	13
Weer een kunstenaar in het pand?	
Lokale radio? Heemkundekring?	14
Stichting Stadsarcheologie Steenbergen!	
Aanpassing van het gebouw en de verhuizing	15
Officiële ingebruikneming door Stichting Stadsarcheologie Steenbergen	16
Uiteindelijk	17
Notities	18

Inleiding

De huidige gebruiker van het pand Doornedijkje 50, de Stichting Stadsarcheologie Steenberg, is 'in de archieven gedoken' om het een en ander over de geschiedenis van het pand en de zaken daaromheen te verzamelen.

Getracht is met een samenvatting ervan een beeld te scheppen van wat zich er zo al heeft afgespeeld in de jaren voor de bouw van het pand. Zo ook over de functie en het gebruik van het pand en de mensen die er werkten. Het een en ander werd tevens opgetekend uit vermeldenswaardige verhalen die mensen zich nog konden herinneren.

In de periode dat het pand zijn eerste functie vervulde was het een veel besproken plaats in Steenberg en omstreken.

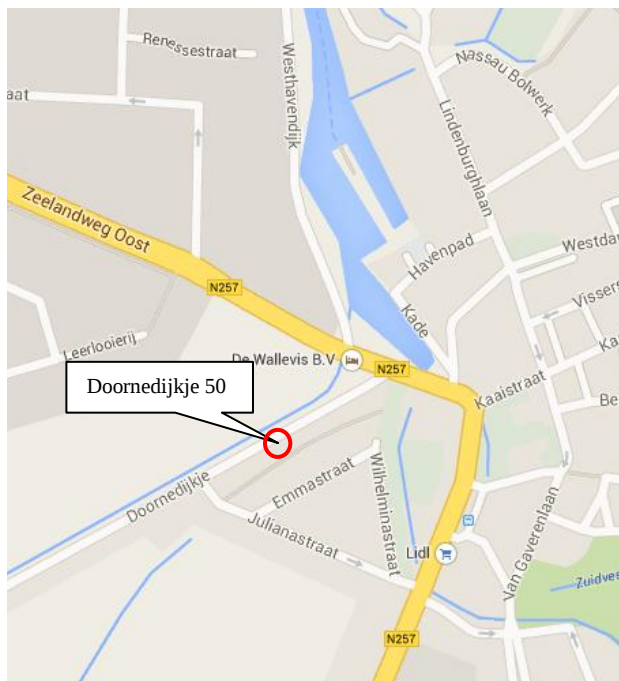
Op deze periode zal in de verzamelde gegevens dan ook het accent komen te liggen.

Al met al is het een samenvatting geworden van feiten, (soms) sterke verhalen of een opsomming van fragmenten van interviews die volgens ons vermeldenswaardig zijn.

Het pand is te vinden aan het Doornedijkje 50 in Steenberg, een dijk die in 1482 rondom 'De Aanwas-' of 'St.

Ontcommerspolder' werd aangelegd.

Langs de dijk ligt een gekanaliseerde kreek met halverwege het Westlandgemaal uit 1960.

Het noodslachthuis aan het Doornedijkje, waarom en hoe het daar kwam

We gaan terug in de tijd naar 11 augustus 1924. In de (raads)commissie van vleeskeuring werd toen opgemerkt dat er in de gemeente Steenberg behoefte bestond aan een noodslachterij ¹⁾. Die behoefte was ontstaan door de zich uitbreidende veehouderij in Steenberg en de daarbij soms voorkomende ongelukken met de dieren.

Er werden voorstellen gedaan om het noodslachthuis te bouwen in de Komwei (het huidige Drievierde) of aan de Wipstraat in Steenberg.

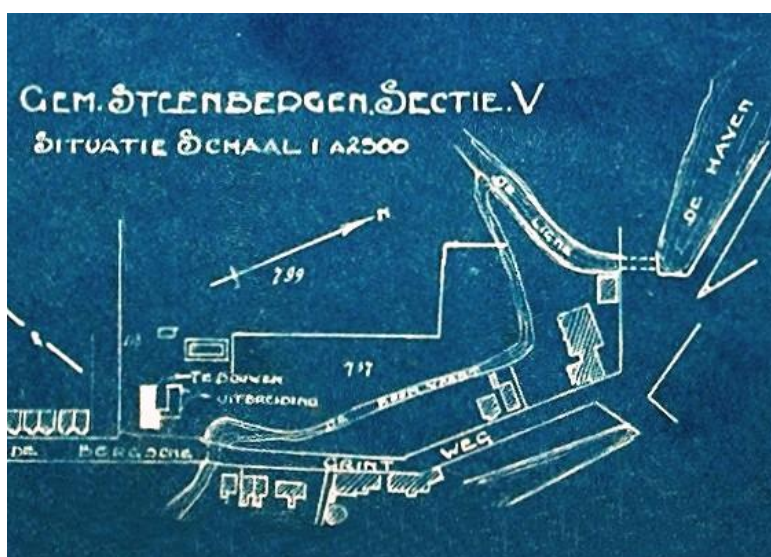
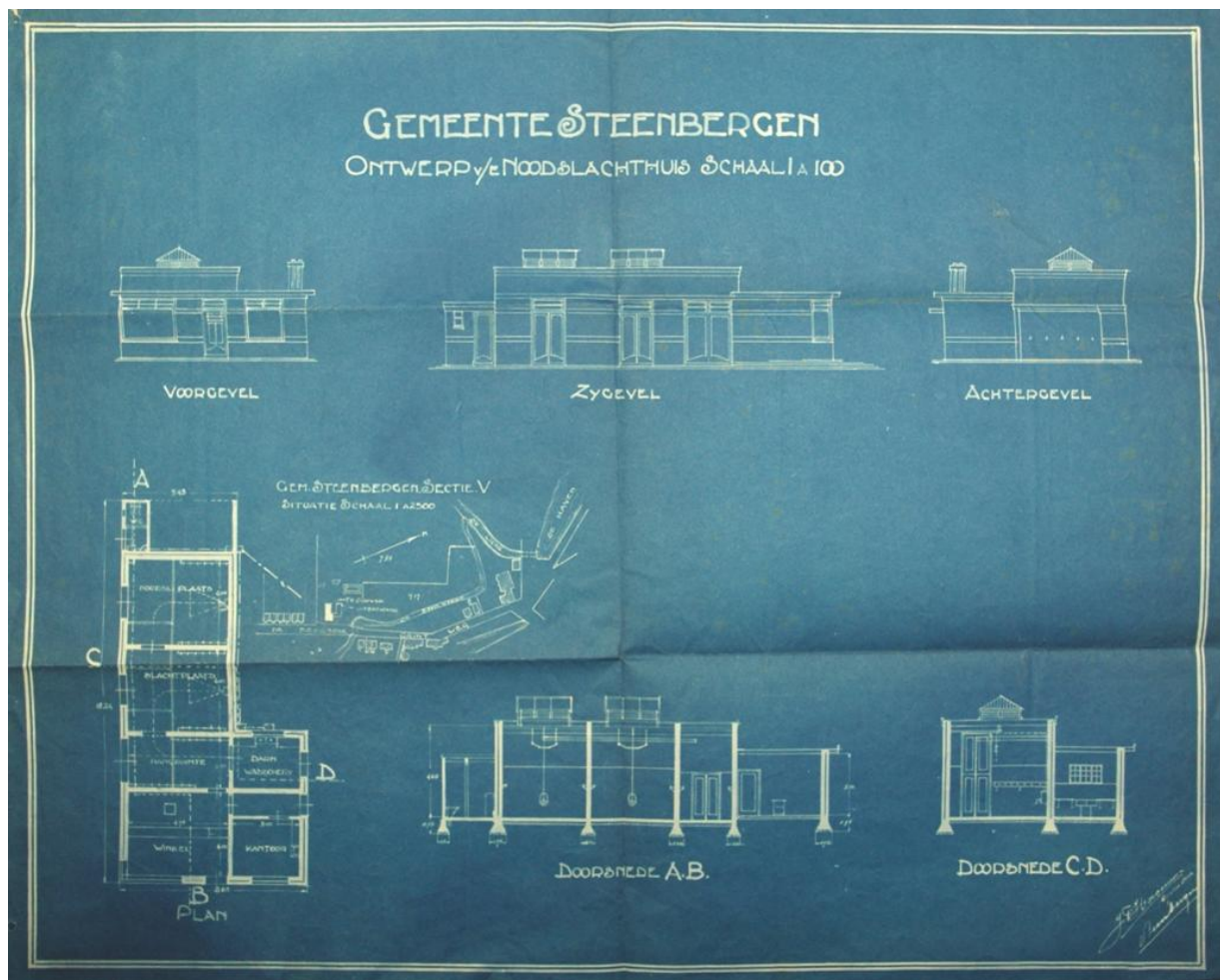
De Raad van de gemeente Steenberg besluit in zijn vergadering van 12 november 1924 tot de bouw van een noodslachthuis met winkel ¹⁾. Zij doet dat op verzoek van verschillende landbouworganisaties in de kring Steenberg ⁵⁾. De gemeente stelt daarvoor een bedrag beschikbaar van fl. 8.000,- ⁶⁾ of zoveel minder als bij openbare aanbesteding nodig zal blijken. Men kon toen niet vermoeden, dat het nog bijna 10 jaar zou duren voordat het er uiteindelijk van zou komen.

Ook de kring Steenberg van de N.C.B. ⁷⁾ besloot tijdens de vergadering van de vleeskeuringsdienst op 27 november 1925 de gemeente Steenberg te verzoeken binnen niet al te lange tijd een noodslachthuis te stichten voor het keuringsdistrict Steenberg ¹⁾.

Blijkbaar heeft de gemeente Steenberg de Steenbergse Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen te Steenberg verzocht een terrein aan de Wipstraat aan te mogen kopen. De maatschappij laat namelijk de gemeente Steenberg op 3 mei 1926 weten het terrein aan de Wipstraat niet te willen verkopen ²⁾. Als reden geeft zij op dat dit deel van de zuidelijke vestingwerken het enige deel is dat aan de openbare weg grenst. Afstand doen van dat deel van

het terrein zal de waarde van het overblijvende deel belangrijk doen verminderen.

Op 14 september 1927 lijkt het er toch van te komen ³⁾. De gedeputeerde staten van Noord-Brabant besluiten een bouwvergunning te verlenen voor het oprichten van een noodslachthuis te Steenberg. Het voor de bouw beschikbare terrein staat kadastraal bekend als sectie V.Nr. 737 aan 'den Bergse Grintweg'.

De situatieschets op de bouwtekening laat zien, dat het de bedoeling was dat het noodslachthuis kwam op de plaats waar later de Marechaussee kazerne werd gebouwd. Momenteel is dat Burgemeester van Loonstraat nummers 65 t/m 71. Nadat de Marechaussee op 1 maart 1943 werd opgeheven, heeft het ook nog een periode gediend als politiebureau. De bouwtekening van het noodslachthuis is van de hand van gemeentearchitect J.F. Hageman.

Ook in Kruisland
In Kruisland was
doet men bij B&V

OIn Kruisland was men blijkbaar ook toe aan een noodslachthuis, want op 27 juli 1928 doet men bij B&W van Steenberghe het verzoek om op het perceel K1610 in Kruisland (tegenwoordig Molenstraat 127) een noodslachthuis te mogen oprichten. Hoe dat verder is gegaan blijkt uit het hiernavolgende.

Al tijdens de ledenvergadering van NCB afdeling Kruisland op 10 december 1925¹²⁾ wordt daar het Steenbergers initiatief tot het bouwen van een noodslachthuis besproken. Op voorstel van J. van de Bosch wordt afgesproken om, indien dat nodig is, in Kruisland ook een slachthuis te krijgen voor plaatselijk gebruik. Tijdens diezelfde vergadering, maar ook tijdens een aantal erna, werd tegen elkaar afgewogen hoe en tegen welke prijs een Kruislands slachthuis gefinancierd zou moeten worden. De heer van de Sande vindt het onbegrijpelijk dat er in Steenbergers een slachthuis wordt gebouwd voor een prijs van fl. 7.580,- terwijl fl. 2.500,- voldoende moet zijn. Praktisch en financieel blijkt de zaak echter niet eenvoudig. Om die reden besluit men eerst te bezien hoe zich een en ander in Steenbergers zal ontwikkelen. Een commissie wordt benoemd om te onderzoeken hoe de slachttarieven eruit moeten gaan zien. Zij zullen daarvoor ook een bezoek brengen aan het slachthuis in Halsteren. Uiteindelijk besluit de Rooms Katholieke Boerenbond Kruisland op 30 maart 1928 tot het oprichten van een noodslachthuis. De kostprijs mag het bedrag fl. 3.000,- niet overschrijden en de rente van het te lenen bedrag mag niet hoger zijn dan 5%. Op 11 augustus 1928 zijn er 5 inschrijvingen van aanbesteding van het slachthuis binnen:

G. Prins uit Leur	fl. 3.370,-
-------------------	-------------

A. v. Beers uit Steenbergen fl. 2.448,-

Groffen uit Bergen op Zoom fl. 2.844,-

F. Buizen uit Kruisland fl. 2.119,-

Fi. Buizen uit Kruisland	fl. 2.118,-
--------------------------	-------------

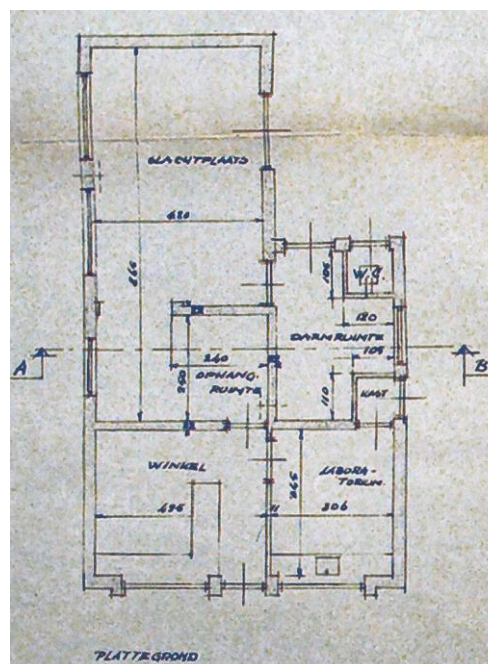
Dus Fi. Buizen uit Kruisland was ermee weg (één gulden verschil, dit kan geen toeval zijn). Op 13 oktober al blijkt dat de bouw van het slachthuis goed vordert. Nadat aan alle eisen werd voldaan en alle formaliteiten waren afgehandeld, werd het slachthuis eind 1929 in gebruik genomen.

Tn 1932 ‘eindelijk rond’

In Steenberg en was de bouw van het noodslachthuis pas in 1932 een feit. In de promotiegids ‘Bezoekt Steenberg en’ uit 1934 valt te lezen dan men toen over een modern ingericht noodslachthuis beschikte⁸⁾. Opmerkelijk is dat de plaats waar het noodslachthuis werd gebouwd niet de Bergse Grintweg was, zoals op de oorspronkelijke bouwtekening staat aangegeven, maar het Doornedijkje.

De indeling ervan komt voor het overgrote deel overeen met de tekening zoals die werd gemaakt voor de bouw aan de Grintweg.

Het Vleeskeuringsbedrijf van de gemeente verrichtte in datzelfde jaar 9596 noodslachtingen en evenzoveel keuringen. De vleeskeuringsdienst omvatte de gemeenten Steenberg, Halsteren, Nieuw Vossemeer en St. Philipsland. Aan deze dienst waren 3 veeartsen verbonden.

De eerste noodslachter

Zomaar een aantal feiten rondom de slager van het noodslachthuis in 1933 en 1934.

- Op 27 maart 1933 wordt Chr. van Boxsel als noodslachter vast aangesteld ¹⁾.
- Op 6 september 1933 verzoekt de heer van Boxsel de (raads)commissie van vleeskeuring om salarisverhoging, maar de commissieleden vinden de huidige vergoeding voldoende ¹⁾.
- Tijdens de (raads)commissie van vleeskeuring van 1 maart 1934 worden de volgende vergoedingen vastgesteld die de heer van Boxsel voor zijn werkzaamheden zal ontvangen:
Voor het schoonhouden van het slachthuis fl. 3,00 per week
Slachtloon voor een paard of rund fl. 2,00
Slachtloon voor een varken fl. 1,50
Slachtloon voor een schaap of geit fl. 1,00
Slachtloon voor een kalf fl. 1,50

In de vergadering van de (raads)commissie van vleeskeuring van 18 juli 1934 wordt de oprichting van het kadaverhuisje besproken dat is bestemd voor de opslag van slachtafval en kadavers voor destructie ¹⁾.

Slager van Boxsel krijgt op 19 maart 1935 tijdens de (raads)commissie van vleeskeuring nu wel een salarisverhoging van fl. 2,00 toegezegd. Wat de hoogte van zijn salaris hiermee gaat worden, staat niet in het verslag vermeld ¹⁾.

Tijdens de vergadering van de (raads)commissie van vleeskeuring op 8 juli 1936 werd een rapport behandeld waarin het noodslachthuis en kadaverhuisje zou overgaan naar slager van Campenhout ¹⁾. Van Campenhout wil hiermee zijn eigen handel beschermen.

De aanvraag van Van Campenhout werd echter niet gehonoreerd waardoor alles bij het oude bleef.

Van horen zeggen

Rondom de gebeurtenissen in het noodslachthuis doen verschillende verhalen de ronde. Over de periode, globaal 1940 – 1970 heeft een aantal mensen hun verhaal gedaan.

Enkelen ervan passeren hier de revue.

Vanaf maart 1933 is Chris van Boxsel noodslachter (later opgevolgd door Janus van Boxsel). Na 1949 vervulden achtereenvolgens Willem Kerstens, Gijs van Drunen en Jan van Kuijk die functie.

Gijs van Drunen combineerde het werk van noodslachter met een baan bij het Gemeentelijk Energie Bedrijf als meteropnemer / incasseerder ¹⁾. Als er een noodslachting moest worden gedaan, kreeg hij een telefoontje van de gemeentelijk dierenarts Hein Van der Hamme. De keuring van het vlees geschiedde destijds onder andere door een stuk vlees in het keukentje van de noodslachterij met behulp van een gasbrander en koekenpan te braden waarna het werd gekeurd door middel van ruiken en proeven. Later ging het keuren professioneler, onder andere door een afgesneden oor te testen op TBC en miltvuur. Ook een bloedproef behoorde toen tot de keuring. Voordat Hein van der Hamme als gemeentelijk dierenarts aan het noodslachthuis was verbonden, waren er in het district Steenberg en twee dierenartsen werkzaam. Voor de katholieken Brooijmans en voor de protestanten was dat Grotenhuis. Later traden Jan Flameling en Klaassen op als waarnemend keuringsarts als Van der Hamme niet beschikbaar was.

In huize Van Drunen was in die tijd wel eens te horen ‘eten we nou alweer biefstuk?’ Tja, wie kent niet het bekende spreekwoord ‘wie appels vaart, die appels eet’. Zo ging het dus ook bij het slachten.

Bij een noodslachting kwam het ook wel voor dat dieren drachtig waren. Zo nam Gijs van Drunen eens een drachtig schaap mee naar huis en huisvestte het in een lege volière waar het

later beviel van 2 lammetjes. De liefhebberij voor schapen is bij Gijs van Drunen daarna altijd gebleven.

Een tastbaar bewijs uit de tijd dat Gijs van Drunen noodslachter was ontvingen wij van Bert van Drunen, de zoon van noodslachter Gijs van Drunen. Hij bezat nog steeds het wetstaal waarmee

zijn vader Gijs de messen aanscherpte. Nadat wij het ontbrekende handvat hadden gerestaureerd heeft het gereedschap een plaatsje in onze tentoonstellingsruimte gekregen. Het wetstaal werd trouwens door sommigen, volgens een bekend gezegde, 'de Kluts' genoemd omdat het nogal eens kwijt was.

Voormalig slager Ad van Campenhout schonk Stadsarcheologie in 2014 ook nog enkele slagersgereedschappen die wij als voorbeeldgereedschap in de voormalige slachtruimte hebben tentoongesteld.

Afvoeren van slachtafval kost geld. Een manier om minder slachtvet af te hoeven voeren was om tijdens de slacht de gal apart te houden en die achteraf bij het schoonmaken over de vloer uit te vegen. Hierdoor werd een belangrijk deel van het vet opgelost. En iets wat opgelost is, hoeft ook niet meer betaald afgevoerd te worden nietwaar!

Het slachten had op kinderen ook een grote aantrekkingskracht. Zij waren altijd heel geïnteresseerd in wat er in en om het slachthuis gebeurde.

Als de buurkinderen destijds doorhadden dat er een varken werd geslacht, dan deden zij er alles aan om de blaas te bemachtigen. Arjaan van de Wegen weet het nog, want hij vond het zelf ook prachtig om de blaas op te blazen. Je kon er dan leuk mee spelen.

Voor het inkopen en het vervoer van het vee, maar ook voor de verkoop van het vlees is de bijnaam 'De Puit' een gevleugelde uitdrukking geworden in Steenbergen. Daan de Bruin en zijn zoon Jan waren de spil van het bedrijf. De andere zoon Kees, die in ploegendienst werkte bij de Enka, draaide vaak mee als reserve. Op het laatst sloot ook Koos de Bruin zich bij het familiebedrijf aan als reserve. Hij was eveneens in ploegendienst werkzaam bij de Enka en kon ook als reserve 'inspringen' omdat hij als kleine jongen al veel van het vak had meegekregen. De combinatie noodslachthuis en ploegendienst bij de Enka ging heel goed samen. Het vrachtautootje van De Puit droeg daar belangrijk aan bij omdat die voor diverse 'branchvreemde' klusjes kon worden ingezet. In die jaren waren er in Steenbergen en omgeving namelijk nog niet zo veel vrachtauto's in gebruik.

Daan de Bruin woonde in wat men toen 'De Assiebak' noemde. Dat was het gebied dat lag achter de weeshuizen aan de Blauwstraat waar nu verzorgingshuis 'Onze Stede' staat. Zij kochten het slachtvee van de verzekering of van de boer als die niet was verzekerd. Het vlees werd dan na de slacht door hen per kilo verkocht in de winkel van het noodslachthuis. In de tijd dat Daan en Jan er werkten was de kiloprijs fl. 5,00 ongeacht het soort vlees. De lage vleesprijs die de inwoners van Steenbergen in het winkeltje van het noodslachthuis betaalden was wettelijk mogelijk doordat het slachtvee niet levend was gekeurd. Een nadeel daarvan was wel, dat slagerij Van Campenhout in zijn winkel goed kon merken als er weer vlees te koop was aan het Doornedijkje. De omzet kon dan met wel met 30 tot 40% teruglopen.

Daan en Jan waren van alle markten thuis, zo hadden zij aan 'De Assiebak' onder andere ook een handeltje in 2^e hands goederen en oude metalen.

Cor, de echtgenote van Koos de Bruin, was een groot liefhebber van ‘uierboord’ dat gemaakt werd van de uier van een koe. De uier werd eerst gekookt en dan aan plakken gesneden en gebakken. Een beetje peper en zout erop en je had een delicatessen. Zij zorgde dan ook dat zij er ‘als de kippen’ bij was als er een koe werd geslacht, hetgeen weleens gefronste wenkbrauwen opleverde van degenen die in de rij stonden te wachten totdat zij aan de beurt waren.

Als er vlees beschikbaar was bij de Noodslachterij, dan ging Diek Huigen (uit het Visserstraatje) op de fiets met de handbel de stad in om al bellend te melden dat er ‘van zo-tot-zo-laat’ vlees te koop was in het noodslachthuis aan het Doornedijkje. En zoals dat hoort voegde hij daaraan toe ‘zegt het voort, zegt het voort’. Later werd dat door Cees Vriens, Willem Miechels en Toontje Brusselaars gedaan. Het vlees werd dus ‘uitgebeld’ zo men dat noemde. Opvallend was dat Toontje en Cees beiden een hand misten.

Zodra het algemeen bekend was dat er weer vlees verkrijgbaar was bij de noodslachterij, stond er daarna soms wel een rij van wel 30 gegadigden voor de winkel deur aan het Doornedijkje. Er moest door die grote belangstelling vaak erg lang gewacht worden voordat men aan de beurt was. Om die reden werden soms kinderen vooruit gestuurd om alvast ‘in de rij’ te gaan staan. Na verloop van tijd werden zij dan door hun moeders ‘afgelost’ zodat die zonder al te lang te moeten wachten vlees konden kopen.

In de latere jaren werd de bekendmaking van de vleesverkoop gedaan door middel van een aanplakbiljet in een van de mededelingkastjes aan de voorzijde van het gemeentehuis in de Kaaistraat.

Dierenarts Flameling wist zich nog te herinneren dat hij eens midden in een donkere mistroostige nacht bij een van de ‘kinderen Loos’ in Welberg werd geroepen voor problemen met een koe. Blijkbaar was het dier niet meer te redden want het moest helaas worden gedood. Om het overleden dier in het noodslachthuis aan het Doornedijkje te krijgen, werd ‘De Puit’ erbij geroepen. Het was intussen een uur of vier in de nacht geworden toen hij het dier met een handmatige takel op zijn oude Fordje hees en naar Steenbergen vertrok.

Het transport van het dier viel de politie op doordat de kop van de koe voor het achterlicht van de auto heen en weer bengelde en daardoor voor een knipperend effect zorgde dat al van veraf was waar te nemen. Hij werd aangehouden omdat zij dachten met een veedief van doen te hebben. Een telefoontje naar Flameling bracht verlossing voor de Puit waarna hij zijn weg weer kon vervolgen.

Het slachtafval, dat in het kadaverhuisje in tonnen werd opgeslagen, werd door afvalverwerker N.V. Destructor uit Son opgehaald. Helaas veroorzaakte de opslag in het kadaverhuisje bij de buurtbewoners veel ergernis, zeker toen ook de Linge nog achter het pand liep en als een open riool fungeerde waarop ook het noodslachthuis loosde. In de zomer, als de temperatuur flink was opgelopen, kon het kadaverhuisje verschrikkelijk stinken.

Een van de burens, de heer Welten uit de Emmastraat die recht achter het noodslachthuis woonde, heeft meerdere keren op het gemeentehuis verzocht wat aan de stankoverlast te doen. De wijze waarop hij dat verzoek daar blijkbaar deed, zorgde volgens anderen behoorlijk wat beroering binnen de muren van het gemeentehuis.

Niet alleen de stank was op warme dagen bijzonder smerig en hinderlijk, ook de maden die in en om het kadaverhuisje krioelden waren voor veel mensen om van te gruwelen. Hele zwermen vogels dachten daar anders over, zij vonden de maden een welkome snack en lieten het zich goed smaken. Onvermijdelijk kwamen er ook ratten op de omgeving van het noodslachthuis af.

Voor degenen die er werkten was het kadaverhuisje begrijpelijk een bijzonder onprettige plaats om te verblijven. De temperatuur kon daar in de zomer soms tot zo’n 30°C of hoger oplopen en dat is niet bevorderlijk voor de houdbaarheid van slachtafval.

Behalve slachtafval werden er ook overleden huisdieren in tonnen opgeslagen totdat het destructiebedrijf langskwam om de boel mee te nemen.

Als dierenarts Flaming bij warm weer het gebouwtje binnenging om een dood huisdier af te leveren, dan trok hij zijn plastic voorschot over zijn hoofd om gevrijwaard te blijven van de maden die langs de muur omhoog gekropen waren en vanaf het plafond naar beneden vielen. In ieder geval waagde hij het niet om zonder pet op het kadaverhuisje binnen te gaan.

Nog wat feiten uit de archieven; oorlogsschade

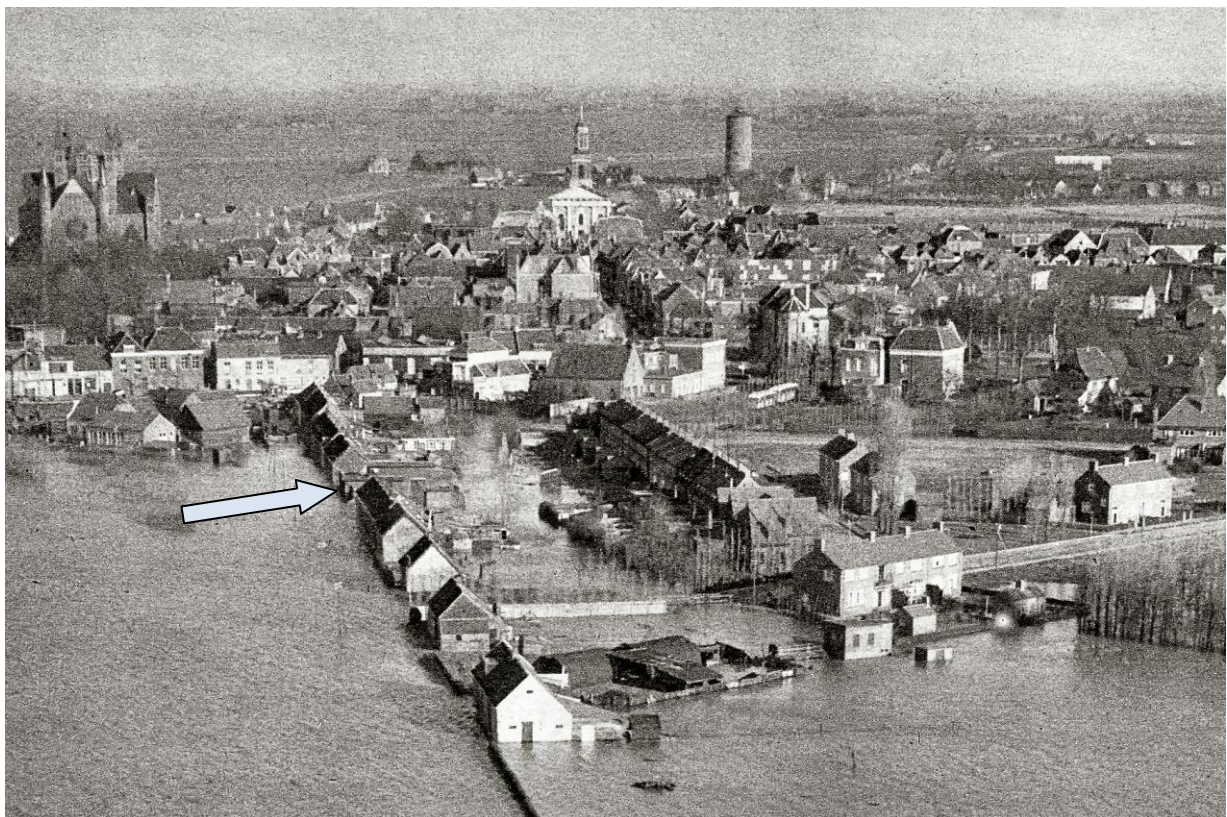
Dat het pand te lijden heeft gehad van de oorlogshandelingen in de jaren 1940 – 1945 maakt het volgende duidelijk. Het gemeentebestuur Steenberghe krijgt van de Minister J.G. Rozenboom van Wederopbouw en Volkshuisvesting op 9 oktober 1948 goedkeuring tot het herstellen van oorlogsschade aan het noodslachthuis Doornedijkje F11a ^{1 en 9)}.

Het ministerie gaat voor dit herstel akkoord met de begrootte aanneemsom van fl. 1.366,50. Een werk dat volgens een begroting in 1940 voor slechts fl. 523,75 uitgevoerd had kunnen worden. Aannemer G.J. van der Wegen uit Steenberghe mag het werk uitvoeren.

Blijkbaar is in 1948 toch niet alle oorlogsschade aan het pand hersteld. Op 19 februari 1953, kent het ministerie van financiën de gemeente Steenberghe op haar verzoek nog een renteloos voorschot toe van fl. 450,00. Het blijkt te gaan om schade die de beschietingen van 1 tot 5 november 1944 aan het gebouw hebben toegebracht ¹⁾.

Watersnoodramp 1953

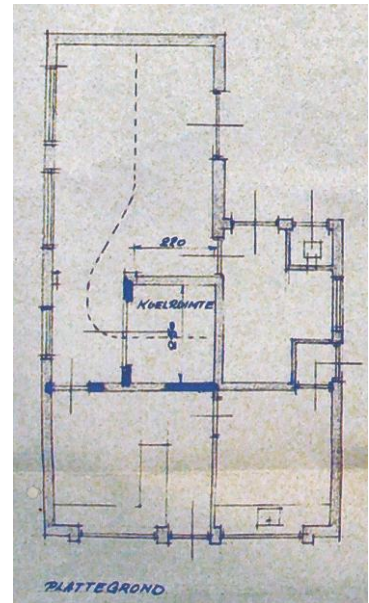
Steenberghe is niet aan de watersnoodramp van februari 1953 ontsnapt. Het Doornedijkje en trouwens een groot deel van de Gemeente Steenberghe werd toen door het zeewater overstroomd. Het is even zoeken op de foto ¹⁰⁾, maar het noodslachthuis bevindt zich ter hoogte van de pijl.

(foto uit Panorama nr. 132, februari 1953, archief A. v.d. Par)

E en koelinstallatie

Tijden en regelgeving veranderen. Om die reden attendeerde de (raads)commissie van vleeskeuring er in de raadsvergadering van 8 april 1957 Burgermeester en Wethouders op de noodzaak van een koelinstallatie in het noodslachthuis ¹⁾. Vooral in de zomermaanden was het een probleem om het vlees de benodigde 36 uur voor de keuringsbeslissing goed te houden. Er werden offertes gedaan waaruit die van N.V. Landaal-Schelde te Utrecht werd gekozen. Dat bedrijf mocht voor een totaalbedrag van fl. 8.700,00 de aanpassing verrichten volgens de tekening van 20 oktober 1956. Naar schatting zou het noodslachthuis met deze installatie de komende 20 jaar van koeling verzekerd zijn.

Toegang tot het terrein

De wagens van N.V. Destructor blijken moeite te hebben met de toegang tot het terrein. B&W stelde daarom in de raadsvergadering van 27 maart 1961 een grondruil voor met een aansluitend terrein dat eigendom is van C.J. van de Wegen uit de Emmastraat ¹⁾. Zo zou voor een totaalbedrag van fl. 2.070,00 de grondruil gedaan kunnen worden, de perceelgrond worden verhard en een nieuw hek worden aangeschaft.

Opm.: uit het verslag kan worden opgemerkt, dat de gemeente voor het verschil in m² grond, van de Wegen een bedrag van fl. 2,00 per m² heeft vergoed.

Het gevolg van de grondruil was een reconstructie van het terrein ^{4A)}. Dat het een en ander niet volgens verwachting werd uitgevoerd, mag blijken uit diverse klachten van het Vleeskeurings-bedrijf Kring Steenberg. Doordat de aangebrachte asfaltlaag niet aan de gestelde eisen voldeed verkeerde het terrein rondom het noodslachthuis in slechte conditie. De nota van aannemer v.d. Elshout de Bont N.V. werd om die reden dan ook niet voldaan.

Na enige correspondentie met de aannemer heeft deze gratis een tweede nieuwe laag koud-asfalt aangebracht. Het koudasfalt werd betrokken van de firma O. Dijkstra te Breda waarna de nota alsnog werd voldaan.

Dit bleek toch een overhaaste beslissing want al snel bleek ook de tweede laag koudasfalt kwalitatief totaal niet te voldoen. Om voorgoed een einde te maken aan deze misère nam men een radicale beslissing. De oude asfaltlaag werd verwijderd en vervangen door betontegels van 8 cm dik zodat het terrein in het vervolg op een goedkope manier in conditie kon worden gehouden.

Van aannemerszijde was geen enkele tegemoetkoming te verwachten omdat zij gratis de tweede laag koudasfalt hadden aangebracht waarna het als zodanig werd geaccepteerd. Van de zijde van N.V. Destructor te Son kon een financiële tegemoetkoming worden verwacht.

E en nieuwe koelinstallatie

In de raadsvergadering van 27 september 1966 maken B&W er melding van dat het Hoofd Vleeskeuringsdienst er op wijst dat de koelinstallatie uit de 50er jaren onbetrouwbaar wordt ¹⁾. Hieruit mag men afleiden dat men op 8 april 1957 wel erg optimistisch is geweest over de levensduur van de installatie.

Op het belang van een goede koeling behoeft nauwelijks gewezen te worden. Niet alleen bacteriegroei wordt tegengehouden waardoor er minder noodslachtingen afgekeurd moeten worden. Ook kan het vlees van goede slachtdieren in de zomermaanden rustig nog enkele dagen blijven hangen. Het kan dan worden verkocht op een gunstiger tijdstip, eventueel samen met andere noodslachtingen.

Voor B&W was deze situatie voldoende om op onderzoek te gaan naar een installateur voor dit werk waarbij de keuze viel op een offerte van de firma Hougkoeling uit Bergen op Zoom. Zij konden de aanpassing doen voor een bedrag van fl. 4.840,00. De bijkomende werkzaamheden bedroegen fl. 160,00.

B&W stelde voor om tot deze stap te besluiten en het benodigde krediet aan de Vleeskeuringsdienst toe te staan.

Maatregelen tegen vervuiling en stank

Al langere tijd klaagden bewoners van het Doornedijkje en Emmastraat over vervuiling en stankoverlast die de kreek De Linge veroorzaakte. Het laatste gedeelte van De Linge dat naar de haven liep was eigenlijk niet veel meer dan een open riool en stroomde, min of meer dan, achter het pand Doornedijkje langs.

Op 28 oktober 1974 deelt het Waterschap West-Brabant mee, dat zij door de vereniging milieubeheer en leefbaarheid West-Brabant zijn ingeroepen een einde te maken aan de ernstige vervuiling ^{4B)}. Het was inmiddels een onhoudbare toestand geworden voor de omwonenden van het Doornedijkje en de Emmastraat.

Waterschap West-Brabant meent te weten dat de gemeente Steenbergen voornemens is om het afgesloten gedeelte van de kreek de Linge te dempen in het kader van Aanvullende Civieltechnische Werken. Zij verzoeken het college alles in het werk te stellen om de hoogste prioriteit toe te kennen aan het dempen van dat deel van de Linge.

De gemeente Steenbergen blijkt al snel Heidemij Nederland bv. om hulp te hebben verzocht, want op 13 december 1974 krijgt de directeur gemeentewerken Steenbergen G.A.M. Cornel, daarop schriftelijk antwoord ^{4B)}. Heidemij Nederland bv. zal zo spoedig mogelijk een aangepaste begroting ter bespreking indienen.

Bepaald was al eerder dat dit gedeelte van De Linge gedempt zou worden en voorzien van een riolering. De Heidemij bepaalde de aanbestedingskosten van demping op fl. 61.635,00, terwijl het totale bedrag inclusief directiekosten en omzetbelasting fl. 81.664,00 bedroeg. De demping zal geschieden met ophoogzand. Later zal blijken dat er nog meerkosten voor zand van fl. 14.973,00 zullen zijn. Ook de loonkosten zijn gestegen sinds de begroting werd gemaakt waardoor het totaalbedrag, inclusief directiekosten en omzetbelasting op fl. 161.372,00 kwam. De gemeente Steenbergen had ook de wens om een prefab-pompput compleet met pomp en elektrische installatie van de firma Landustrie te Sneek te plaatsen. Zou die wens ook worden ingewilligd, dan kwam er nog eens een bedrag van fl. 13.920,00 bovenop.

Op 4 juni 1975 verleent het provinciaal bestuur van Noord-Brabant, het college van burgemeester en wethouders van Steenbergen goedkeuring aan het plan van aanbesteding met de daarbij behorende uitgaven. De bewoners van de Emmastraat en het Doornedijkje, konden vanaf die tijd via een nieuw aangelegd straatje aan de achterzijde van hun huizen komen. In deze nieuwe situatie waren zij hiermee eindelijk van een hoop ellende verlost. Het straatje werd Julianastraat genoemd omdat het aansloot op de al bestaande straat met dezelfde naam. Later zou ook een volgende gebruiker van het Noodslachthuis profijt hebben van het straatje, want zij konden toen het pand bereiken via een nieuw geplaatste kanteldeur aan de achterzijde.

Er komt een einde aan noodslachting in Steenbergen

Tot aan het overlijden van noodslachter Jan de Bruin in 1977 bleef het noodslachthuis en het winkeltje in gebruik voor de verwerking en verkoop van vlees. Na dat jaar werd er voor noodslachtingen uitgeweken naar slachthuizen in de omgeving zoals in Bergen op Zoom en Tholen.

Totdat het pand op 1 april in 1983 aan de WVS werd verhuurd, heeft de gemeente het voor verschillende projecten in gebruik gehad.

Er komt een andere gebruiker van het pand

Met ingang van 1 april 1983 wordt het voormalige noodslachthuis aan het Doornedijkje voor 10 jaar verhuurd aan het Werkvoorzieningschap West-Brabant ⁴⁾. Dat het uiteindelijk bijna 20 jaar zou gaan worden was toen nog niet voorzien. Het WVS betaalt in

1983 voor de huur fl. 250,- per maand.

Het WVS werkte met zijn mensen voor verschillende opdrachtgevers.

Aan het Doornedijkje, een bijkantoor van het rayonkantoor Bergen op Zoom, werkte de WVS-groep Roosendaal onder andere als ‘overslagpunt groenploeg’ voor de gemeenten Steenbergen, Nieuw Vossemeer, Wouw en Halsteren.

Vanuit deze locatie waren een 65-70 medewerkers werkzaam. De meesten daarvan vertrokken rechtstreeks vanaf hun huisadres

naar hun werk. Anderen gebruikten het Doornedijkje als opslagplaats en uitvalsbasis van de gemeentelijke groenvoorziening, waaronder ook in de winter een gastbosploeg. Ook de groenverzorging bij Stella Maris viel daaronder. De werknemers vertrokken vanuit het pand met gereedschap en machines om onderhoudswerk te doen aan het groen en bos.

De indeling van het pand bestond toen uit 2 kamers, waarvan er een tevens dienst deed als kantine. Verder was er ook een keuken. Het gedeelte waar vroeger geslacht werd, deed nu dienst als garage en opslag. Stille getuigen van de voormalige werkzaamheden in het pand waren de nog aanwezige rails en takels voor intern transport van het geslachte vee. Ook zaten in de vloer nog ringen waaraan het slachtvee werd vastgezet. Tijdens regenachtig weer was in het voormalige kadaverhuisje nog duidelijk de geur van de werkzaamheden uit het slachthuisverleden waar te nemen. De administratie werd in die tijd nog handmatig verzorgd, dus geen Pc's en dergelijke. Aan keukenapparatuur was in de kantine alleen een koffiezetapparaat en een koelkastje aanwezig.

Het stroomverbruik was in die tijd slechts een paar KWh per maand. Het hoofdkantoor van het WVS vroeg eens om een verklaring toen in een maand plotseling het stroomverbruik met 100% omhoog ging (van 2 naar 4 KWh!) Wat bleek, een aannemer was een houten beschoeiing aan het aanbrengen in De Linge die achter het pand doorliep naar de haven. Voor die werkzaamheden werden gaten in houten balken geboord, waarvoor in overleg met de leiding van het WVS aan het Doornedijkje elektriciteit werd afgenomen.

Verder was werken in de groenvoorziening niet het enige wat het WVS deed, want op 1 mei 1997 doet het WVS de gemeente offerte om verschillende gemeentepanden in Steenbergen te schilderen ⁴⁾. Een ervan, het voormalig noodslachthuis, hun eigen onderkomen dus, wordt geoffreerd voor een bedrag van fl. 3.099,65. Ondanks dat de kostenraming maar fl. 2.500,- is, gaat de gemeente toch akkoord met de offerte. Ook werd er in een winter een aantal trimtoestellen voorgefabriceerd om die daarna op de plaats van bestemming in gedeelten op te kunnen bouwen. De takels en de rails van de voormalige slachterij kwamen toen mooi van pas om de onderdelen op de vrachtauto te laden en ze naar de plaats van bestemming te vervoeren.

Een kunstenaar

In die tijd was ook beeldend kunstenaar Zeef Zevenbergen in loondienst bij het WVS. Geboren in Rotterdam volgde hij daar de opleiding Academie voor beeldende kunsten. Sinds 1975 was hij bij het WVS in dienst als wandschilder (vaak in kerken), monumentaal kunstenaar en schilderijenrestaurateur. Hij paste daarbij verschillende technieken toe waarbij hij zich specialiseerde in het werken met Silicaatpigment-verbindingen en kaliwaterglas. Belangrijkste eigenschap van deze techniek was dat de verf zich verankerde in de ondergrond en daardoor niet kon afbladderen. Hierdoor was het uitermate geschikt voor restauratie van muurschilderingen. Zeef Zevenbergen was in Steenbergen en omstreken een bekend kunstenaar die in het pand Doornedijkje zijn atelier had, maar ook op locatie zijn creatieve werk deed. Een aantal van zijn kunstwerken zijn o.a. de muurschildering gemaakt op de woning die op de hoek staat van de Kruispoort en de Paulus Baxstraat in Steenbergen (foto).

In zwembad De Meermin, aan de Krommeweg in Steenbergen, heeft hij dolfinen op de badbodem geschilderd. Helaas zijn die inmiddels niet meer zichtbaar. Ook in Fijnaart heeft hij schilderijen op buitenmuren van huizen gemaakt. In Zegge, in de Neogotische parochiekerk Maria Boodschap, heeft Zeef Zevenbergen in 1986 twee grote fresco's geschilderd. Een in de linkerzijbeuk en een in de rechterzijbeuk. De lijst kan verder aangevuld worden met restauratiewerken in onder andere Zevenbergen, Standaardbuiten, Halsteren, Bergen op Zoom en Oudenbosch.

Zeef oogstte met zijn werk alom waardering. In voorbereiding was schilderwerk in de basiliek in Dongen, wat hij helaas niet af kon maken omdat hij op 2 januari 1998 tijdens zijn werkzaamheden aan het Doornedijkje overleed. Behalve dat hij schilderde, konden ook de religieuze beelden uit de kerken in de regio bij hem langs voor een opknapbeurt. Hij maakte dan tegen de burens de opmerking

‘zo, nu zijn de heiligen weer aan de beurt’.

Op 29 augustus 2002 beëindigt het WVS de huurovereenkomst van het pand met de gemeente Steenbergen waarmee een periode aanbrak dat het pand nog maar gedeeltelijk in gebruik was.

Weer een kunstenaar in het pand?

Op 22 juni 1998, kort na het overlijden van beeldend kunstenaar Zeef Zevenbergen, meldt zich een Roosendaalse gegadigde voor het pand om er een kunstenaarsatelier in te richten⁴⁾. Zij meent dat dit goed zou kunnen omdat er tot die tijd toch ook al een kunstenaar in heeft gewerkt. Het verzoek wordt door de gemeente niet ingewilligd omdat het WVS de ruimte op dat moment in gebruik heeft. Tevens laat de gemeente weten de kans erg klein in te schatten dat de ruimte in de toekomst hier toch nog voor beschikbaar komt. Er zijn immers verschillende Steenbergse verenigingen die heel graag in het gebouw ondergebracht willen worden.

Lokale radio? Heemkundekring?
Op 9 februari 1999 wordt in de rondvraag van de B&W vergadering voorgesteld om te onderzoeken of de lokale radio in het gebouw aan het Doornedijkje kan worden gehuisvest ⁴⁾.

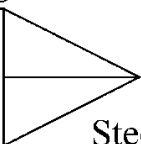
Ook Heemkundekring De Steenen Kamer heeft rond die tijd bij de gemeente een verzoek ingediend om zich daar te mogen huisvesten.

Stichting Stadsarcheologie Steenbergen!

Stichting Stadsarcheologie Steenbergen had tot dan toe haar onderkomen op de bovenverdiepingen van een pand op de hoek van de Wouwsestraat en de Zoutstraat.

Stichting Stadsarcheologie

Steenbergen

Het pand was eigendom van de gemeente die haar vastgoed in die tijd zoveel als mogelijk wilde afstoten. Er moest dus voor de Stichting naar een ander onderkomen worden uitgekeken. Ondanks verschillende wederzijdse voorstellen van Stichting Stadsarcheologie en de Gemeente, waarbij ongeveer 20 locaties de revue passeerden, kwam men er niet uit. Doordat het WVS de huurovereenkomst van

Doornedijkje 50 per 29 augustus 2002 opzegde, diende zich een unieke oplossing aan ⁴⁾.

Het pand en de mogelijkheden van de overstap werden bekeken, afspraken werden gemaakt en de beslissing tot verhuizing werd genomen. Op 24 juni 2003 werd bij notaris Eskes in de Blauwstraat notarieel vastgelegd dat de Stichting Stadsarcheologie Steenbergen vestiging van opstal kreeg in het voormalige noodslachthuis aan het Doornedijkje 50 te Steenbergen.

Op vrijdag 27 juni 2003 ontving het bestuur van de Stichting Stadsarcheologie Steenbergen de sleutels van het pand en de hekken rondom het terrein. Daarmee werd het pand Doornedijkje door de Gemeente aan de Stichting Stadsarcheologie Steenbergen overgedragen.

Aanpassing van het gebouw en de verhuizing

“Spullen inpakken aan de Wouwsestraat en verhuizen naar het Doornedijkje, maar dan niet voordat er een aantal aanpassingen aan het gebouw werden gedaan die de nodige arbeid, geld en tijd zouden gaan kosten.

Door het keukentje en de daarnaast gelegen kamer samen te voegen, werd een grotere ruimte gecreëerd zodat daar later een forse werktafel kon worden geplaatst.

Voor tentoonstelling en opslag van bodemvondsten moest meer vloeroppervlak beschikbaar komen.

Hiervoor werd in het hoge gedeelte van het gebouw, oorspronkelijk gebruikt als slachtruimte, halverwege de hoogte een nieuwe vloer aangebracht. De zware transportrail die daar tegen het plafond zat werd verwijderd op een deel na dat niet ‘in de weg’ zat. Zodoende bleef er toch nog een nostalgisch stukje noodslachthuis bewaard.

Om de nieuw geschapen bovenruimte te kunnen bereiken werd de muur van het ketelhuis een meter naar achter verplaatst. In het vrijgekomen deel, dat oorspronkelijk koelruimte was, werd een trap geplaatst. Bovenaan de trap werd een doorgang in de muur gemaakt en een deur geplaatst.

Na een aantal grote en kleinere aanpassingen, reparaties en schilderwerk kon er opgelucht adem worden gehaald. De verhuizing kon plaatsvinden, maar niet zonder dat er tijdens de inrichting toch nog een aantal puzzels moesten worden opgelost.

Officiële ingebruikneming door Stichting Stadsarcheologie Steenberg
Op 20 februari 2004 werd het nieuwe onderkomen van de Stichting Stadsarcheologie Steenberg officieel in gebruik genomen.

Uiteindelijk.

Door gezamenlijke inspanning van de Gemeente, de leden van Stichting Stadsarcheologie Steenberg en in het bijzonder voormalig aannemingsbedrijf Ad v/d Par, ziet de Stichting Stadsarcheologie Steenberg zich al weer jaren gevestigd in een fijne werk- annex expositieruimte in een pand met een spraakmakende geschiedenis.

Notities:

Archief van de gemeente Steenbergen tussen 1811 en 1950. Door Albert Delahaye. Uitgegeven door de gemeente Steenbergen, november 1977.

De stukken zijn op te vragen in het gemeentearchief van Bergen op Zoom.

- 1) Nr. 5600
- 2) Nr. 5599
- 3) Nr. 5394

Archief van de gemeente Steenbergen, gearhiveerd in het gemeentehuis aan Buiten de Veste 1.

- 4) Nr. Z.07.351-0015

4A) Inv. nr. 2297. Administr. archief Periode 1951-1985

Inv. nr. 2694. Administr. archief Periode 1951-1985

- 5) De R.K. Boerenbond te Steenbergen, de R.K. Boerenbond te De Heen, de landbouwvereniging te Steenbergen, de Kleine waarborg te Steenbergen, de paardenverzekering onderlinge samenwerking te Steenbergen, de R.K. Boerenbond te Lepelstraat, de vereniging Landbouwbelang te Dinteloord, de R.K. Boerenbond te Dinteloord, de R.K. Boerenbond te Nieuw Vossemeer en de Landbouwvereniging te St. Philipsland.
- 6) Van de toen in gebruik zijnde Nederlandse gulden, aangeduid met een fl. passen er 2,20371 in de huidige Euro
- 7) Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond.
- 8) Gids 'Bezoekt Steenbergen' Uitgegeven door de gemeente Steenbergen, februari 1934.
- 9) De F staat voor de wijk en 11a voor het nummer van het pand.
- 10) Foto uit het februarinumnummer (132) van het blad Panorama in 1953.
- 11) Vergadering van Vleeskeuringsbedrijf Kring Steenbergen 22 oktober 1964.
- 12) 'Boerenbond Kruisland 100 jaar samen'.